

DVE KNJIGE ŽARKA KONFINA

(„Moje jedinče“, izdanje Prosvete, Beograd, 1952; „Sto godina — devdeset groša“, izdanje Nopoka, Beograd, 1952)

U nizu pisaca koji su se pojavili i afirmirali između dva rata, u nizu poetskih i proznih ostvarenja, proza Žarka Konfina zauzima naročito mesto. Traženje modernog izraza u poeziji i uspesi naših pesnika na tom polju, negovanje savremenije pripovetke i romana — odnosno, pripovetke i romana koji su sižeom i formom hteli da budu na nivou evropske literature i eksplozije koje su ta, stvarno ili pseudomoderna dela izvršila u našoj javnosti, odvlačile su poglede naše književne kritike od nepretencioznih, interesantnih i, našoj literaturi tog vremena (a čini se i do danas) po tematici i načinu obrade usamljenih, pripovedaka Žarka Konfina.

Poslednje dve Konfinove knjige svedoče o potrebi afirmacije (javne) književnog rada koji on neguje — humoristične novele, i o potrebi zagledanja i upoznavanja sveta koji ga je inspirisao.

Taj svet u obe njegove knjige — „Moje jedinče“ i „Sto godina devdeset groša“, je svet južnosrbijanske palanke u kojoj se mešaju ostaci starih navika i načina života, nasleđenih još iz vremena turske vladavine sa novim uticajima koji dolaze iz srpske prestonice i novim načinom života koji diktira tek izrasla ali sve jača srpska buržoazija. U tom ambijentu žive, ili bolje, tavoru Jevreji čiji se mentalitet više ni počemu ne razlikuje od mentaliteta njihovih sugrađana, koji su se srodili s njima i koji u uvek jednoličnom toku ubuđalog palačkog života doživljuju svoje sitne radosti i svoje velike patnje.

Život palanke je često obrađivan i u našoj i u stranoj literaturi. Makoliko da se svet malograđana jednog ili drugog naroda razlikovao u specifičnostima koje karakterišu njihovu naciju, on je suštinski bio tipičan za sve i jednolično bojio književne radove koji su tretirali njegovu problematiku. Konfino je uspeo da dá lokalne elemente svojim likovima i da ih na taj način oživi do te mere da se oni kao ličnosti doživljuju spontano i životno. Konfinove obe knjige, a naročito druga, predstavljaju po jedan ciklus pripovedaka u kojima figuriraju iste ličnosti, stavljene u različite, komične ili tragične situacije, ili u situacije u kojima one deluju komično ili tragično.

Red ovih pripovedaka u svakoj od ovih knjiga doprinosi celovitom utisku života pojedinaca, — one, koje svaka za sebe predstavljaju isečak iz jedne kompaktne životne celine, ovako sakupljene i ovim redom postavljene, pružaju mogućnost da se upozna jedan život koji se odvija u ovoj palanci, mada ne potpuno i svakako jednostrano.

Humoristična nota koja se provlači kroz svaku od ovih knjiga i kroz svaku pripovetku posebno, retko kad prelazi u satiru. Ona je ovde izraz jednog humanog stava piščevoeg koji se oseća u svakom trenutku čitanja. Pisac, i sam rođen u palanci koju opisuje, i koji je proveo u njoj i jedan deo svog života, imao je prilike da upozna sve negativne i pozitivne strane života koji teče u njoj i ljude koje on stvara — posredno — i, voleći ih, — on ih je slikao sa mnogo blagosti i mnogo razumevanja. Otuda jedna duboka zainteresovanost za njihovu sudbinu, mnogo izvanrednih, uspeših skica, uhvaćenih gotovo fotografski, što bi im smetalo da kroz njih ne provejava topli piščev potsmeh.

Ne bi se moglo reći da Konfino daje neke analize psihičkih stanja svojih ličnosti, niti da se on upušta u neke dublje psihološke nalaze i objašnjenja. To njemu i nije cilj. On izvot hvata samo sa njegove spoljašnje strane, njega interesuju samo njegove spoljne manifestacije. Kad bi ova proza imala mnogo većih literarnih ambicija, možda bi to za nju bio minus. Međutim, sasvim zadovoljna svojom skromnom, ali nikako sporednom ulogom u našoj književnosti, ona je zadovoljna sama sobom. Moglo bi se reći i sa pravom. Konfino ima nekoliko odlično zapaženih momenata iz života mladih naraštaja pred sam početak Drugog svetskog rata i nekoliko odlično datih karakteristika pojedinih pripadnika više palanačke buržoazije koja se, mada ne odmakla daleko u svom razvoju, i ne dostigavši svoj puni razvoj i vrhunac svog materijalnog blagostanja, već nalazi u početnoj fazi materijalne, moralne i mentalne dekadencije, — podataka koji, mada dati sitnorealistički, i možda baš zato, deluje stvarno i ubedljivo. (Ovo se naročito odnosi na poslednje glave „Moje jedinče“ koja je kompoziciono mnogo celovitija od druge).

Pored note humanosti, o kojoj smo već govorili, tu i tamo se oseća, u obe zbirke, neka piščeva zabrinutost za sudbinu ljudi koje opisuje, potencirana turobnom i nimalo optimističkom atmosferom pred Drugi svetski rat. U poglavljima koja su napisana po završetku rata i koja pomalo deluju kao reportaža, pisac nas upoznaje sa sudbinama koje nisu bile nimalo srećne, jer su skoro svi junaci, Jevreji, pali kao žrtve fašizma. Možda baš ova poglavlja, koja doprinose da se ove knjige oseću kao celine, i u kojima su činjenice ispričane bez patetike ali i bez veselosti, daju obema knjigama Žaka Konfina jednu oporu životnost koja je jedna od glavnih i najlepših karakteristika ove zanimljive proze.

Svetlana Velmar-Janković